

کشتی و جهاز که مصطلح اهل بیگانه است نیز آمده (فرح الله شوستری) بنیبر سینه دریا و لال گنجشک
 برای بحر خدا آفرید دریا را باز و فرماید که اگر مراد از دریا رود پای کلاں باشد بحر عبارت از محیط بود و ^{عالمه}
 و هم او ذکر معنی دوم هم کرده - صاحب جامع فرماید که در عربی بمعنی دریای آب و غیره - بهار نسبت
 معنی اول گوید که بافتح دریا و جوی بزرگ - بحر و بحار جمع آن و بے پایان - بکیر آن - پر آشوب -
 تلخ رو - سبک روح - گران لنگر - گوهر بار - گوهر خیز - گوهرزای هر یک از صفات اوست و ذکر
 معنی دوم و سوم هم کرده مؤلف عرض کند که بحر لغت عرب است بمعنی اول یعنی دریا و
 و جوی بزرگ (لذا فی المنتخب) و محققین عربی زبان این را بمعنی دریای شور نوشته اند و جوی بزرگ
 بجاز باشد - قول صاحب محیط المحيط و بخصوص معتبر است که البحر خلاف البر نسبت معنی دوم
 عرض می شود که از سند منقذ یعنی (بجز زدن) بمعنی غوطه زدن پیدا است که بجای خودش در لغت
 ذکرش کنیم و از سند زکی ندیم هم بحر بمعنی عمق پیدا است که مجاز معنی اول است و از همین معنی مجاز
 در مرکبات این که می آید معنی غور و فکر حاصل می شود ولیکن در مجرول لفظ بحر معنی غور و فکر نیست
 محققین بالا غور کرده اند و همین معنی از سند فقره وارسته پیدا می شود که بزرگ ماوره نقل کرو - پس
 مستحق شد که معنی دوم بر سهیل مجاز عمق است و بس حالا عرض می رود از معنی سوم که پیدا کرده
 خان آرزوست و ایجاد بند را مانند اگر چه گنده باشد و استنادش از کلام فرح الله شوستری است
 چیست است که برزاکت معنی غور کرد و خیال سطحی - معنی کاروان کشتی و جهاز پیدا کرد و در آخر تحقیقش
 سفینه طوفان زود خان آرزو اندکی بکنای می رسد که دریا را رود کلان گرفت و بحر را محیط آری آری
 همین است تحقیق و همین تحقیق معنی شعر الطیبت گرداند یعنی شاعر گوید که عشق بحر است که در سینه دریا

می کہند و این عجوبہ ایست کہ در عالم عشق خداوند کریم بجز برای دریا آفرید و حقیقت عکس این است یعنی دریا برای بجز آفریده شده یعنی همه دریاها در محیط و داخل می شود نه محیط دریا - چنانکه در عشق - پس متحقق شد که در کلام فرج اللہ شوستری بجز معنی اول است و معنی سوم را پیدا کردن خبری دهد ازین که موجد این ذوق سخن ندارد و مخفی میاورد بعضی محققین بجز را بمعنی بحر شعر هم گرفته اند و ما صحت کامل این معنی بر بحر شعر کنیم (۱) بحر بقول اصفیہ - عربی - اسم مذکر - سمندر - بڑا دریا - دریای محیط (۲) عمق - بقول اصفیہ - عربی - اسم مذکر - گہرائی - قعر - دریای تہاد (۳) قافلہ بحری - مذکر - (۴) و کچھ بحر شعر -

بحر ابيض اصطلاح - از جغرافیہ انگلیسی پیدا است کہ بحر سفید در شمال روس واقع است و آبش سفید است مقابل بحر اسود (ارود) بحر ابيض - مذکر - اس سفید سمندر کا نام ہے جو از روی جغرافیہ انگریزی شمال روس میں واقع ہے -

بحر احمر اصطلاح - مرکب توصیفی است انگریزی زبان میں اس کو دروسی کہتے ہیں - بمعنی دریای سرخ - و این محیطی است - میان افریقہ و عربستان کہ از جغرافیہ زمان حال وجود این پیدا گویند کہ رنگ آبش مائل بسرخ است و بزبان انگلیسی (دروسی) نام دارد (ارود) بحر احمر - مذکر - جسم و طبع تو پرند مایہ و مادہ از چه برایش روچه بر این سمندر کا نام ہے جو افریقہ اور عربستان کے دریا واقع ہے جس کے پانی کا رنگ مائل بسرخ ہے - کہ مرکب توصیفی است - اخصر بمعنی سبز رنگ آبدہ

<p>و معنی لفظی این ترکیب توصیفی بحر سے کہ سبز رنگ پس کنایہ لطیف شد برای فلک - مراد منہ (بحر خضرا) کہ می آید و بقول خیاشا (۱۲) دریائی است کہ بجانب شرقی آن چین و مغرب آن بین و بہ شمال آن ہند و جنوب آن دریائی محیطہ طوشا و ہزار فرسنگ و عرضش پانصد فرسنگ و جزائر آباد بسیار و روکی ازاں سرانندیب است و فرات کہ معنی لفظی لہذا دریای ہمز و سبز بودن دریائے فرضی است یا از کثرت عمق سبزی نمودہ باشد (انتہی کلام) نامی گوئیم کہ نہ چنین باشد بلکہ بحر کہ بحر اخضر نام است رنگ مائل بسبزی است چنانکہ بحر اسود آبش مائل بسیاهی است (ارو) (۱۱) دیکھو آسمان - امیر مینائی نے تشبیہات آسمان میں بحر اخضر کا ذکر فرمایا ہے - مذکر - (۱۲) ایک نام سمندر کا نام بحر اخضر ہے جس کی مشرق میں چین واقع ہے - مذکر -</p>	<p>فرہنگ فرنگ دریائی است معروفہ مولت عرض کند کہ مرکب توصیفی است و از جغرافیہ انگلیسی پیدا است کہ متصل قسطنطنیہ جانب جنوب مغرب روس واقع گویند کہ آبش سیاہ رنگ است عجیبی نیست کہ از کثرت عمق (ارو) بحر اسود مذکر ایک کلمے رنگ کے سمندر کا نام ہے جو قسطنطنیہ متصل روس کے جنوب و مغرب میں واقع ہے۔ بحر صفر اصطلاح - مرکب توصیفی -</p>
<p>بمعنی دریائی کہ زرد رنگ است - از جغرافیہ انگلیسی پیدا است کہ دریائی است در مشرق چین کہ در انگلیسی زبان دیوسہ نام دارد - و گویند کہ رنگ آبش مائل بزردی است (ارو) بحر صفر مذکر ایک سمندر کا نام ہے جو چین کی مشرق میں واقع ہے - جس کو انگریزی زبان میں دیوسہ کہتے ہیں جغرافیہ حال میں اس کا ذکر ہے -</p>	<p>بمعنی دریائی کہ زرد رنگ است - از جغرافیہ انگلیسی پیدا است کہ دریائی است در مشرق چین کہ در انگلیسی زبان دیوسہ نام دارد - و گویند کہ رنگ آبش مائل بزردی است (ارو) بحر صفر مذکر ایک سمندر کا نام ہے جو چین کی مشرق میں واقع ہے - جس کو انگریزی زبان میں دیوسہ کہتے ہیں جغرافیہ حال میں اس کا ذکر ہے -</p>
<p>بحر صول اصطلاح - بقول بحر - وزن کہ در ہند تال گویند چنانکہ بحر شعر وزن شعر باد</p>	<p>اصطلاح - بقول انند - بحوالہ بحر اسود</p>

<p>کہ درکہ ام مقام واقع است و معنی دوم و سوم کن باشد آب شمشیر الماس را ماند در جذا بہین باشد در آگینہ (ارو) ایک خاص سمندر کا نام بحر الماس ہے جس کے جزائر میں الماس کی کان انوس ہے کہ اس کا مقام معلوم نہ ہو سکا (۲۰) تیغ - موٹھ (۳) دیکھو آگینہ -</p>	<p>بارگوبید کہ مرادست و بحر نمرہ کہ می آید مولف کہ مرکب اضافی است و تفسیر لفظ اصول بجایش گذشت و حقیقت کامل این در سائل علم موسیقی مندرج (ارو) تال بقول آصفیہ - ہندی اسم موٹھ - اصول نثر کے ضبط کرنے کے واسطے ہاتھ پر ہاتھ مارنا اول لکھنو - مذکور ہوتے ہیں (۴) آگینہ</p>
<p>بحر اندلس احتمال - بقول برہان و مؤید ہفت و اندریائی است کہ کشتی در اس کارکنند روز شنبہ بوقت غروب آفتاب کہ ساکن گردو تا دیگر باد طوفان شدن کشتی از مخاطره گذشتہ باشد</p>	<p>نے سر پر فرمایا ہے - ہندی - اہم مذکور - تال - تان علم موسیقی کا موضوع - ہندی و بیٹی کے اعتبار سے اس کے سات درجے ہیں جن کی تفصیل سا سروں میں لکھی گئی ہے -</p>
<p>مولف عرض کند کہ مرکب اضافی است کہ این بحر اندلس واقع و حقیقت اندلس بجایش گذشت و از جغرافیہ زمان حال تعریف بالامترک است و اینقدر متحقق کہ جزر و مد بسیار دارد (ارو) بحر وہ مندرج جو اندلس میں واقع ہے - مذکور -</p>	<p>اصطلاح - بقول ضمیرہ برہان ہفت (ارو) دریائی است کہ در جزائر اس کان الماس است - صاحب مؤید مذکور معنی اول فرماید کہ (۲) تیغ و رس آگینہ را ہم گویند صاحب شمس مشفق با مؤید مولف عرض کند کہ عجیبی نیست کہ بحر بحر الماس گفته باشد و جا دارد کہ نظر بر معدن الماس باین اسم موسوم شد اما محققین بالاصراحت نکرند</p>
<p>اصطلاح - تحقیق معنی لفظی ہر دو را بحر</p>	<p>الف) بحرینی پامال ب) بحر بیکرال</p>

<p>و بزرگ است (صائب الف) گر چه طوفان صوفیان عالم معنی که عالم ارواح باشد و بقول بعض عظیم</p>	<p>از بگردار سیست بر دریا سوار تو دست و پا گمی کند (عبادت گاہ فرشتگان) (از رو) (الف و بی)</p>
<p>در بحر بی پایان تا از صاحب جہا گیری در ملحقات خود (۱) بہت بڑا سمندر جس کی حد اور کنارہ نہ ہو (بی)</p>	<p>فرماید کہ (ج) (۲) کنایہ باشد از عالم ملکوت و جبروت عالم جبروت - بقول آصفیہ عربی - اسم مذکر -</p>
<p>و انوری (ب) (۳) حمار کہ وہ ہیں آگینہ گون ظارم اصطلاح تصوف میں خدای تعالیٰ کا مرتبہ چونکہ</p>	<p>بگروہ اور وہ از بجز بیکران خندق بڑا صاحبان برہان جبروت کے معنی عظمت و بزرگی کے ہیں۔ اس</p>
<p>و جامع و ناصری در ملحقات) ہمین معنی را بر سے عالم عظمت و جلال اسمائے صفات الہی و مرتبہ</p>	<p>رج) بحر بیکران خندق نقل کردہ اندو و عدت کو جو حقیقت محمدی متعلق بہ مرتبہ صفات ہے</p>
<p>شان خیر از کلام انوری نباشد کہ بردب) گذشت عالم جبروت کہتے ہیں (عالم ملکوت) بقول آصفیہ</p>	<p>جفت است کہ بر معنی شعر غور نہ کروند از کلام انوری عربی - اسم مذکر - عالم فرشتگان - مگر صوفیوں کی</p>
<p>بحر و بحر بیکران) یعنی عالم ملکوت و جبروت اصطلاح میں عالم معنی جو عالم ارواح ہے بعض</p>	<p>مکلف عرض کند کہ بعض محققین (عالم جبروت) نزدیک عالم غیب (فرشتوں کی عبادت گاہ) -</p>
<p>اصطلاح تصوف گفتہ اند یعنی مرتبہ صفات اصطلاح - بقول جہا گیری در ضمیمہ</p>	<p>تعالیٰ شانہ - مخفی مباد کہ جبروت بہ معنی عظمت و بزرگی نام دریا سیست - صاحب برہان گوید کہ دریا فی</p>
<p>است از اینجا است کہ عالم عظمت و جلال اسم در ترکستان منسوب بہ شہری کہ آنرا چگل می گویند</p>	<p>صفا الہی و مرتبہ و در عالم جبروت این را دریا عظیم ترکستان گفتہ و بقول صاحب</p>
<p>در عالم ملکوت) عالم فرشتگان باشد مگر با دریا چہ وہ - صاحب شمس بر دریا عظیم قانع مولف</p>	<p>در عالم ملکوت) عالم فرشتگان باشد مگر با دریا چہ وہ - صاحب شمس بر دریا عظیم قانع مولف</p>

که مرکب اضافی است کہ بحر ابسوی چگل مضاف
 کرده اند و چگل بقول برهان کہ سر اول و ثانی نام شهر
 از ترکستان کہ مردم آنجا لغایت خوش روی می باشند
 و گل ولای ولجین را نیز گویند (ارو) بحر چگل مذکر
 ایک خاص مندرک نام ہے جو شہر چگل میں واقع ہے
 بحر خضرا اصطلاح - بقول بہار و بحر مرادف
 دریائی است کہ چوک بھارت
 دریا کی است کو چک بھارت
 بحر خضرا اصطلاح - بقول بہار و بحر مرادف
 دریائی است کہ چوک بھارت

معنی اول بحر خضر کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ
 مرکب توصیفی است و خضر لغت عرب است
 بالفتح بمعنی ہر چیز سبز (نخواجہ جمال الدین سلمان)
 نیست فضای کہر بایت و بیرون زریاض سبز
 طارم از ہر وقتش جو بحر خضر از آویختہ صدر ہزاریم
 (ارو) و بھو بحر خضر کے پہلے منے۔
 بحر خوارزم استعمال - بقول سروری دریا
 کہ آب سوی - انجاء جمع شود - صاحب جہانگیری
 در طحقات بر نام دریائی) قانع صاحب برهان
 باتفاق قول سروری گوید کہ محیط آس صد فرسنگ
 است و صاحب ہفت ہمزانش و بقول مؤلف
 بحر و موتید کناہ از سخی مؤلف عرض کند کہ
 بدون اضافت اسم فاعل ترکیبی است کہ خلق
 و اما از دست او سیراب شود و فیض یابد (ارو)
 دریا پل - و بھو ابرول۔

بحر دمان زین عمل اصطلاح - بقول
 برهان و بحر و جامع و موتید کناہ از ابر لیسٹ کہ
 تقاطر کند صاحب ناصری در طحقات گوید کہ
 کناہ از ابری کہ برت بار در حکیم خاقانی
 چون غن طلق است و ظل بحر دمان زین عمل
 خورشید در تصعید و حمل آتش در اعضا دشتہ آ

<p>مکولت عرض کند که شارح کلام خاقانی نمی مجدد او و علوی شاد و یابودی در نقل مصراع اول و او عطف را از میان طلق و ظل بر می دارد و گوید که طلق سنگی است سپید مطلق و ششدره مشهور که طبق های آن از یکدیگر جدا نمی شود (ابرک) و ازل و غن بجکت کشند و آن در کیمیاگری بجا و نیز دفع آتش است و سوخته نشود و ظل باران قطره (و بقول بعضی شبنم) و بحر دمان در یار و منده و زیب عمل برنده و تصفیه بندگی گرفتن و در اصطلاح کیمیاگران سیما و جز آن در و کتوره یا در و دیک مهر کرده در آتش نهند تا از کتوره یا دیک زیرین بر آید و بکتوره یا دیک زیرین بچند و اینجا از تصفیه بر آمدن ابراز در یا به هوا مراد است و خل که آخته شدن و آب گشتن چیزی بعمل اینجا از خل باران مراد است و از آتش گرمی آفتاب مراد است و درین بیت همه اسباب کیمیاگری آورده و در معنی ابهام است و معنی شعر آنست که از قطرات باران</p>	<p>بمنزل روغن طلق طلق است و در یار و منده از باد صبا مانند سیما در لرزه و بخارا و بالا برنده است و آفتاب و تصفیه و حل است ای آفتاب در یار و بحر اترت تابش خود بر شکند و از هوا بر می گرواند و حل می کنند ای ازل ابر باران می بارد و برای تصفیه و حل آتش در تن خود موجود دارد حاصل بیت آنست که بسبب حرارت آفتاب از در یا بخاری خیزد و چون در هوای رود ابر می شود و ازل باران بهاری بار و مکولت عرض کند که اگر بقول محققین بالا ازین اصطلاح کنایه از ابر تعاطر کنند و گیریم - معنی شعر درست نمی شود و آ بقول ناصر ای ابر برف بار گیریم در نیز صورت هم لطافت معنی پیدا نمی شود - خیال ما این است که از بحر دمان که زیب عمل صفت اوست کوه های برف مراد است نه ابر برف بارنده کوه های برف را (بحر دمان) ازین وجه گفتند که آبش مثل دریا روان می باشد و (زیب عمل)</p>
---	---

<p>ازینو چه گویند کہ از گرمی آفتاب آتش می برود پس</p>	<p>کنا یہ باشد۔ سند میں از سفید بلخی بر لفظ بحر گذشت</p>
<p>شاعر گوید کہ (بحر و مان زمین مثل) یعنی کوه های برت</p>	<p>منراد (بحر چیزی رفتن) کہ بهای خودش گذشت</p>
<p>پنجوں روغن طلق است و حل و بچوں طلق یعنی مثل</p>	<p>(اروی) (۱) غوطه مارنا۔ ڈوبنا (۲) تہ کو پہنچانا۔</p>
<p>شبنم است و بر مدگی و این نمک خورشید است کہ</p>	<p>بقول اصفیہ کسی بات کے مغز کو پہنچنا حقیقت</p>
<p>و حل و تصعید۔ آتش در اعضای خود وارد کرد</p>	<p>کو پہنچانا۔ اتہا کو پہنچانا۔ اصل مطلب دریافت</p>
<p>میچ (اروی) قطرے بر سانسے والا ابر۔ مذکر۔</p>	<p>کر لینا۔ منشار کو پہنچانا (دیکھو بحر چیزے رفتن)</p>
<p>بر سانسے والا ابر۔ مذکر۔ اور بلحاظ ہمارے معنوں کے</p>	<p>بحر زنگ استعمال۔ بقول ضمیمہ برہان</p>
<p>برٹ کا پہاڑ۔ مذکر۔</p>	<p>دریای زنگبار است گویند کہ ہر کہ ازاں آب</p>
<p>بحر زوال اصطلاح۔ بقول بحر و نند</p>	<p>بحر و جرب ہم رساند و معرب آن بحر الزنج۔</p>
<p>و غیاث۔ کشتی باشد مولف عرض کند کہ کشتی</p>	<p>مولف عرض کند کہ مرکب اضافی است</p>
<p>سند استعمال باشیم کہ محققین اہل زبان ازین</p>	<p>بعنی حقیقی (اروی) بحر زنگ۔ زنگبار کا دریای</p>
<p>اصطلاح ساکت اند۔ مرکب تو صیغی است۔</p>	<p>بحر سیہ استعمال۔ بقول انند و غیاث</p>
<p>و خلاف قیاس نیست (اروی) کشتی بقول اصفیہ</p>	<p>دریای عمیق و خطرناک۔ مولف عرض کند کہ مرکب تطفیفی</p>
<p>فارسی۔ اسم مؤنث صحیح (گشتی) ناؤ۔ بیڑی۔</p>	<p>و سیاہی رنگ با زعمق بسیار ظاہر میشود کہ خطرناک است و نظر</p>
<p>سفید۔ زورق۔</p>	<p>ترجمہ بحر بود (اروی) عمیق سمندر۔ خطرناک سمندر (زندگ)</p>
<p>بحر زون مصدر اصطلاحی (اروی) غوطہ زدن</p>	<p>بحر شمر اصطلاح۔ بقول بہار وزن شعر</p>
<p>کہ معنی حقیقی است و (۲) بستر کاری رفتن۔ و این</p>	<p>بر قیاس بحر اصول کہ گذشت (صائب ۵)</p>

(۱۶۶۶)

<p>وزن شعر خاموشی از لاف بهتر است و دست در کار حجت غیر شناور است و صاحب اند بر تهر گوید که مجازا بمعنی وزن شعر است بشابهت آنکه بچنان</p>	<p>نظم که آیتس و زنون میں سے ہر ایک وزن کو سحر کہتے ہیں۔</p>
<p>دریا مشتمل است بر انواع جواهر و نباتات و حیوانات بحر عرض نیز مشتمل است بر انواع شعر یا همچنانکه</p>	<p>اصطلاح - بقول ضمیر کہ برهان بحر عثمان</p>
<p>کسی در دریا افتد حیران و سرگردان می شود و همچنین کسی که در بحر اشعار افتد بحسب تغیراتی که در آن</p>	<p>دریا های است عمیق که در آن لولوی باشد و در (۲) نام قصبه ایست بر کنار دریا که آنرا استخار هم گویند</p>
<p>واقع است متخیری شود که این چه تئیر است و چه وزن دارد و فرماید که عدد و بحر شعر نوزده است</p>	<p>و در (۳) کنایه از چشم هم - صاحب مؤید بر ذکر معنی اول و دوم قانع و استخار را - صحاح نوشته - صاحب اند</p>
<p>طول - تدید - بسیط - وافر - کامل - ہزج - رجز رمل - مخرج - مضارع - متغلب - مجتث -</p>	<p>گویند و نام شہری بر کنار دریا - صاحب ہفت ذکر معنی اول و دوم کرده - صاحب غیاب بجا</p>
<p>سریع - جدید - قریب - خفیف - مشاکل - متقارب و متدارک مولف عرض کند کہ</p>	<p>بر کنار بحر اعظم یعنی دریای محیط - لهذا دریای اعظم را بدان نسبت کرده دریای عثمان گویند و صاحب</p>

معنی لفظی این دریای شعر است کہ از گو بہر معنا
 پیدای شود و کنایہ از بحر مخصوص و معروف کہ
 حقیقت آن در کتب عروض مذکور دارد و
 بحر بقول اصفیہ اسم مؤنث - وزن شعر مجازاً
 از عثمان غیر از بحر عثمان نباشد یعنی عثمان را بجز بحر عثمان

<p>بالفتح ابرسفید و نام شمشیر جعفر طیار رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بالضم زکام پس مرکب اصنافی است یعنی صنایع بحر بسوی ابر یعنی بحری کہ مثل ابرسفید است۔</p>	<p>گرفته مولف عرض کند مرکب اصنافی است و محیطی را نام است برکنارہ عثمان واقع و یعنی دو غلط است کہ عثمان را بحر عثمان نوشتہ و بزای اصنافی</p>
<p>(اردو) بحر غمام۔ مذکر۔ اس سمنڈ کا نام ہے جو کاشغریں واقع ہے۔</p>	<p>سوم طالب سند احتمال باشم و اگر بدست آید تو انیم عرض کرد کہ استعارہ ایست نہ کنایہ۔ فتائل تسامح</p>
<p>بحر آمدن مصدر اصطلاحی۔ بقول</p>	<p>صاحب برہان است کہ صحار را اسخار نوشتہ</p>
<p>بحر سخن گفتن مولف عرض کند کہ مانند در کلام ظہوری یافتہ ایم (۵) حدیث فاروقی کہ سے او بہار زبان بحر گل و نترن نبی آید (اردو) بات کرنا۔</p>	<p>دارو (۱) بحر عثمان۔ مذکر۔ ایک بڑے سمندر کا نام جو کنارہ عثمان پر واقع ہے اور عثمان ایک شہر کا نام ہے جس کو عربی میں صحار بھی کہتے ہیں جوین</p>
<p>(الف) بحر فانی باشد۔ بقول ویرتہ و بحر سخن اونہی شنود۔ صاحب تذکرین گوید کہ این محاورہ اور مہمان من نبی باشد) ای حرف من نبی شنود۔ بہار ذکر (بحرف من نبی باشد) کردہ گوید کہ ای حرف مرانی شنود۔</p>	<p>میں واقع ہے (۲) عثمان۔ مذکر۔ ایک قصبہ کا نام ہے جوین میں واقع ہے جس کے سمندر کو بحر عثمان کہتے ہیں (۳) آنکھ۔ مؤنث۔ امیر مینا</p>
<p>مولف عرض کن کہ صاحب بحر ذکر مصدر (ب) بحر کسی بودن۔ بمعنی سخن آونید کردہ (الف) مشتق ہمین مصدر اصطلاحی و مقولہ خاص نیست (اردو) (الف) اوس کی بات</p>	<p>بحر غمام اصطلاح۔ بقول برہان و بحر وانند دریای کاشغراست گویند۔ اگر کسی سنگی درال انداز و طوفان شود ہنشا بہ کہ ہم ہلاک نزدیک</p>
<p>باشد مولف عرض کند کہ غمام بقول منتخب</p>	<p>باشد مولف عرض کند کہ غمام بقول منتخب</p>

نہیں سنتا۔ توجہ نہیں کرتا ہے (ب) کسی کی بات سنتا۔ مانتا۔ توجہ کرنا۔

بحرف گوش نهادن | مصدر اصطلاحی

سخن کسی را توجہ شنیدن (ظہوری ۵) چرا بحر فظہوری ہی نہیں گوشی ڈاگفت گوئی کہ خاموش کردہ

مارا ڈارو (و) کان لگا کر سنتا۔ بقول اصفیہ۔ متوجہ ہو کر سنتا۔ غور و توجہ سے سنتا۔ وھیان

وگیر سنتا۔ (ظفر ۵) نہ رد کو میرے غنواروں کو میرا حال سنے سے ڈانگا کر کان سن لو تم وہ کیا

کہتے ہیں کہنے دوڑ

بحرفی بند است | مقولہ۔ بقول بحر

بحرفی در بند است | بامرہل موقوف است

دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر کریں نہ کر و حیف کہ سند استعمال پیش نہ شد مولف عرض کند کہ

خلاف قیاس نیست۔ یعنی فارسیان ہی گفتند کہ کارما بحرف شمانہ است (یا در بند است) ہیں

باشعارہ شاکشایش کارمانی شود یکا معاصرین حجم

زبان ندارند۔ مشتاق سند باشم دارو (و) آپ کے ایک اشارہ پر ہماری کار براری موقوف ہے۔

بحرف قطاس | اصطلاح۔ بقول مؤید نام دریا

قطاس دریاں باشند و آں گاویست کہ دم آنرا بر گردن اسپان و بر سر علم بندند و فرماید کہ در فرہنگی نوشتہ کہ

گاویست کہ در کوہ ہای ختای باشد **مولف** عرض کند کہ محققین فارسی زبان ازین ساکت

و سند استعمال پیش نہ شد۔ صاحب غیاث فرماید کہ قطاس بضم اول و سین مہملہ معرب۔ قوتاس

لفظ ترکی است یعنی موی دم گا و کوہی کہ آں را

کجا و گویند و صاحب برہان فرماید کہ قطاس

بلنت روحی گاویست بحرفی کہ دم اورا بر گردن

اسپان و بر سر ہای علم بندند و بقول بعض در کوہ ہای ختای باشد (اتہی) **مولف** عرض کند

کہ اگر ایں گا دراز حیوانات بحر تسلیم کنیم (بحرف قطاس) مرکب اضافی باشد یعنی بحرفی کہ دریاں قطاس است

بمحت کامل قطاس بجایش کنیم (ارو) بحر قطاس

(۱۱۱۱)

مذکر۔ ایک خاص سمندر کا نام ہے جس میں دریائی گائے ہوتی ہے۔

بحر کمان | اصطلاح۔ بقول وارستہ و بحر و بہار فاصلہ کہ بعد کشتی ن کمان میان زہ و کمان بہم رسد (صائب ۵) نیست ممکن تیر وز بحر کماں ننگر کند و چون حضور دل بزہ آسماں پیدا شود و اولہ ۵) با قامت خم حلقہ بگوش و رول باش و در بحر کمان روی مگرواں ز نشا و اولہ ۵) عمر با قامت خم باز ندارد ز شتاب تیرا بال و ہر از بحر کماں تر نہ شود (میرزا معترف تیرا بال و ہر از بحر کماں تر نہ شود (میرزا معترف ۵) چہر لطفہ طوفانی نسا زد کشتی دل را و کئی چوں پنجہ بسیمین نہاں بحر کماں دار و دوزخ ماؤند رانی ۵) ہجوما ہی بدل خاک طپ و رول خصم و ہر خدنگی کہ شد از بحر کمان تو جدا از موک عرض کند کہ مرکب اضافی است و فاصلہ میان و کمان را بحر گفتن جزین نہاں کہ بلذت عرب بہمنی زہان ہم آمدہ رکذ افی المنتخب بہر

فاریان زہان کمان فاصلہ را گفتند کہ میان و کمان بہم رسد (ارو) فارسیوں نے اس فاصلہ کو (بحر کمان) کہا ہے جو کمان کھینچنے پرزہ اور کمان کے درمیان پیدا ہو۔ مذکر۔

بحر گان | اصطلاح۔ بقول اندر بحوالہ کہ فرہنگ فرنگ ملاح و کشتی بان را گویند حیث است از صاحب بحر کہ این اصطلاح را گذاشت۔ خلاف قیاس نیست کہ گان بقول برہان چو

در آخر کلمہ آید افادہ ہسنی لائق و سزاوار و پیوستگی پس کسی کہ با بحر پیوستگی دارد و لائق و سزاوار

بحر است۔ ملاح و کشتی بان باشد و این کتابہ لطیف۔ معاصرین بحم بر زبان دارند (ارو) ملاح۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ ناخدا۔ نا و چلانے والا۔ کشتی بان۔ کہیویا۔ مانجی۔ ہنجی

بحر گوہر خیز | اصطلاح۔ بحری و ساحلی کہ وراں صدف گوہر پیدا شود۔ مرکب تو صیفی است و گوہر خیز، اسم فاعل ترکیبی است (صائب ۵)

بحر گوہر خیز، اسم فاعل ترکیبی است (صائب ۵)

و گوہر خیز، اسم فاعل ترکیبی است (صائب ۵)

<p>آسمان را گویند۔ صاحب آسمان گوید کہ بہ تشدید لایم کناہ از آسمان است مولف عرض کند کہ آسمان را بی ستون گویند و معلق بودنش از نظر ثابت پس کناہ لطیف است بہ مرکب توہینی (ارو) دیکھو آسمان۔</p>	<p>خاشکی و ریوگفت و گوش و خاشاک اوست پاک کن از خار و خس این بحر گوہر خیز را (ارو) بحر گوہر خیز فارسی ترکیب سے کہہ سکتے ہیں وہ سمندر جس میں موتی پیدا ہوں۔ مذکر۔ بحر محیط اصطلاح۔ بقول بگردا، نام دریائی</p>
<p>بحر نغمہ اصطلاح۔ بقول بحر و بہار و انشد مراد بحر اصول کہ گذشت مولف عرض کند کہ مرکب اضافی است و موافق قیاس بحر نغمہ بر زبان دارند (ارو) بحر نغمہ کہہ سکتے ہیں۔ دیکھو بحر اصول۔</p>	<p>۲۵) کناہ از آسمان صاحب آسمان بزرگ معنی دوم نسبت معنی اول گوید کہ دریائی است بہ فتنہ و مغرب صاحب موتداین ہر دو معنی را بذیل عرب آورده و صاحب شمس ہمہ بانہش دانور ۱۵) مجد دین ابو الحسن عمرانی آنکہ بجز در اول بحر محیط است و کفش ابر بہار و مولف عرض کند</p>
<p>بحر نہنگ اصطلاح۔ بقول شمس معنی تبع و گیر کسی از محققین فارسی زبان ذکر لیں نکرد مولف عرض کند کہ قلب اضافت نہنگ باشد اگر سند استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ استعارہ ایست۔ خیال ما این است کہ بحر نہنگ آثار کہ بہ بہن معنی می آید بدست درازی کاتب شمس (بحر نہنگ) شد (ارو)</p>	<p>کہ بہر دو معنی مرکب توہینی است و وجہ کناہ معنی دوم همین است کہ آسمان عالم را احاطہ کرده است (ارو) را، بحر محیط۔ مذکر۔ ایک دریا کے کنارے جو مغرب میں واقع ہے۔ (۲) دیکھو آسمان۔</p>
<p>بحر معلق اصطلاح۔ بقول بحر و غیاث</p>	<p>بحر معلق اصطلاح۔ بقول بحر و غیاث</p>

<p>بحری قطاس اصطلاح - بقول برهان</p>	<p>تیغ مونت - ویکھو آئینہ دست -</p>
<p>اصطلاح - الف و ہفت و ائندہ لفظ تمام قاف - گاوی است</p>	<p>(الف) بحر ننگ افکار</p>
<p>بقول برهان و بحری کہ دم آنرا بر گردن اسپاں و بر سر علم بند</p>	<p>(ب) بحر ننگ آسا</p>
<p>و بقول بعض گاوی کہ در کوه ہای خطامی باشد</p>	<p>بحر و ہفت و زہا نگیری در ضمیرہ کنایہ از شمشیر آید</p>
<p>صاحب جامع ہین را بحر قطن (نوشته -</p>	<p>و (ب) بقول بحر و برهان و ہفت مرادش صاحب</p>
<p>مولف عرض کند کہ غلطی نقل نگار مطبع</p>	<p>ناصری ہم در ملحقات ذکر این کردہ مولف</p>
<p>بیش نیست کہ سین ہملہ را نون نوشت و ما حقیقت</p>	<p>عرض کند کہ ہر دو مرکب توصیفی است معنی</p>
<p>قطاس را بحر قطاس) بیان کردہ ایم و</p>	<p>لفظی این بحری کہ ہجو ننگ می خورد - کنایہ لطیف</p>
<p>این قالب اضافت قطاس بحری است پس</p>	<p>است - نظر بر آبداری و خوشخواریش (اردو)</p>
<p>آنانکہ گاوی خطامی را گفته اند غور بر ماخذ نکرند</p>	<p>تیغ - مونت - ویکھو آئینہ دست - زبانانمان</p>
<p>(اردو) وہ گاہے جو بحر قطاس میں پیدا ہوتا</p>	<p>اردو نے بھی تیغ کو بحر اور ننگ سے تشبیہ دی ہے -</p>
<p>ہے جس کے دم کو گھوڑوں کی گردن اور علم بند</p>	<p>بحر وسیع اصطلاح - بقول (جہا نگیری</p>
<p>لٹکاتے ہیں - مونت -</p>	<p>در ملحقات) و بقول برهان و جامع و مویذ و بحر</p>
<p>وارستہ و بہار گوید کہ (۱) نام شہر</p>	<p>ہفت (۱) کنایہ از فلک و (۲) کنایہ از دست</p>
<p>(۲) نام رود ریای روم و فارس کہ با ہم</p>	<p>مولف عرض کند کہ مرکب توصیفی است</p>
<p>جمع شدہ اند (بجلی کاشی ۱۵) اشک نشانند</p>	<p>و موافق قیاس و کنایہ لطیف (اردو) (۱)</p>
<p>آں گہر بی بہا بغیرت بحرین شدش دیدہ ہاؤ</p>	<p>دیکھو آسمان (۲) سخی کا ہاتھ - مذکر -</p>

<p>صاحب تحقیق الاصطلاحات نسبت معنی اول فرماید کہ نام بندر لیسیت کہ مر وارید در دریای محاذ اک پیدائی شود و در اقصای ممالک از انجا می برند (منہ ۵) از دو چشم تر من اشک بدر می آید و بطریقش کہ ز بحرین گہری آید و مولف عرض کند کہ وجہ تسمیہ بالادریست است۔ صاحب گنجد کہ وعدہ گاہ ملاقات بہتر موسی و بہتر خضر و</p>	<p>نگرقتش بحساب (۱) (ارو) معتبر جاننا۔ صاحب آصفیہ نے گفتی ہیں لانا، پر فرمایا ہے کہ شکار ہیں لانا۔ خاطر میں لانا (منہ ۵) مرتے ہیں و ہزاروں کوئی پوچھتا نہیں و اسے میری زندگی تجھے گفتی ہیں لاسے کون (۲) مواخذہ کرنا۔ دیکھو ابواب کردن۔</p>
<p>مصدر اصطلاحی بقول سحق بیوستن</p> <p>بحروفات یافتن صاحب انند ہم سچو الہ فرسنگ ذکر ایں کردہ۔ موافق قیاس است و بر زبان معاصرین عجم مستعمل (ارو) مرنا۔</p>	<p>صاحب اصطلاحی بقول سحق بیوستن</p> <p>الیاس علیہم السلام ہما نجا ست (ارو) (۱) بحرین ایک شہر کا نام ہے نگر (۲) دریائے روم فارس کو بھی بحرین کہتے ہیں۔ مذکر۔</p>
<p>مصدر اصطلاحی بقول سحق بیوستن</p> <p>و فتح قاف و سکون وال یعنی قواف کن صاحب ہفت و انند نقلش برداشتہ اند مولف عرض کند کہ قواف بقول منتخب بر آمدن باواز سینہ و بر آمدن روح یا نزدیک شدن بہ بر آمدن صاحب غیاث صراحت مزید فرماید کہ باو از سینہ بر آمدن باشد کہ از قعر معدہ صعود می کند</p>	<p>مصدر اصطلاحی بقول سحق بیوستن</p> <p>خان آرزو در چراغ معتبر و نستین (تائیر ۵) آن قدر ہا کہ سپرد است بنحو خصم لعین و غیر خود را عجیبی نیست نگیر و حساب و صاحب بحر فرماید کہ معتبر داشتن و در شمار آوردن (۲) مواخذہ کردن (ولہ ۵) ناز تخیل کند کہ بہا شق شب و روزی کہ حساب است کہ ہرگز</p>

بطرف فوق و اس را بفارسی پہلگ گویند و در
 ہندی بچکی و پہلگ بضم اول بر وزن تنگ
 و کسر اول ہم بقول برہان یعنی کچھ کہ جسین گلو باشد
 و ترجمہ آں در عربی فواق و ہم او کچھ را بمعنی
 فواق آورده و کہہ بضم اول و فتح ثانی ہم ہمین
 معنی ہی آید پس فارسیان کہہ را ہک کردند
 بہ تخفیف ہای ہنوز آخرہ و پس ازاں ہای ہنوز
 را بہ عامی حقیقی بدل کردند چنانکہ (نہاوند) و
 (نوح آوند) صاحب قانون و شگیری فرما
 کہ در عربی ہم ہمین قسم تبدیل راہ یا بد چنانکہ
 (وہ آک) را (ختاک) کردند پس ازاں کاعربی بقا
 بدل شد چنانکہ کند و قند و این تصرفات
 از فیضان صحبت عربان است کہ در عجم
 کردند حق بدل ہک است بمعنی فواق
 و اسم مصدر حقیق بمعنی فواق کردن کہ
 مصدر است جعلی بقاعدہ مقتنین فارسی زبان
 و حقد مضارع آں و بحد مزید علیہ آں بزبان
 موطدہ در اولش بمعنی فواق کند۔ اعراب
 بیان کردہ و محققین بالاتما سید خیال مامی کند۔
 مصدر حقیقین متروک و محققین مصادر
 ازاں ساکت یعنی آں را ترک کردہ اند و
 وجود مضارعش این مصدر را از صفحات
 خیال مخومی کند (اردو) ہچکیاں لینا بقول
 آصفیہ فواق گرفتن کا ترجمہ۔ کثرت گریہ
 خواہ شدت زاری سے سانس روک روک
 لینا۔ عالم نزع میں سانس اٹھانے لگنا۔
 یہ ترجمہ ہے (حقیقین) کا۔ اور اسی مصدر
 کا مضارع (ہچکیاں لیوے) ترجمہ ہے اس
 فارسی لفظ کا جو زیر بحث ہے۔
 حقیق و اصل شدن مصدر مطلب
 کنایہ باشد از وصل حق و مردن صاحب
 (۵) موش با جاروب در سواخ نتوانست
 رفت و خواجہ با چندیں علائق چون بحق
 و اصل شود (اردو) حق سے وصل ہونا۔

<p>یا بلحاظ ضرورت یہ کام کرنا چاہیے (۲) حکم سے حکم کے مطابق۔</p> <p>بحکم دولت استعمال۔ بقول صاحب زوزنا بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بحکم سرکار مو عرض کند کہ متعلق مبعی دوم (بحکم) است کہ گذ و مقصود از سرکار حاکم وقت و ملک باشد اردو سرکار کے حکم سے۔</p>	<p>بحکم بقول انند بھوالہ فرہنگ فرہنگ یعنی (۱) بمقتضای (سعدی شیرازی ۵) کہ فردا بہ پیک اجل در رسد و بحکم ضرورت زباں در کشتی و مولف عرض کند کہ (۲) یعنی حقیقی یعنی ترجمہ باذن و بفرمان یعنی موافق حکم و از حکم (اردو) (۱) بمقتضای تفسیر بلحاظ۔ اردو میں مستعمل ہے جیسے یا بمقتضای ضرورت</p>
--	---

بجھل بقول ضمیر برہان بکسر اول و ثانی مبعی بخشایش و عفو باشد۔ خان آرزو در
 چراغ ہدایت فرماید کہ بکسر اول و فتح دوم خطاست چرا کہ باؤل و غافل قافیہ کردہ اند
 پس صحیح بکسر دوم است۔ بہار گوید کہ بکسر اول و فتح دوم بخشیدن خون است و جز
 و بالفظ کردن مستعمل۔ صاحب مؤید بھوالہ لسان الشعر ذکر این کردہ گوید کہ بکسر تین عفو
 باشد و بس۔ صاحبان انند و غیاث گویند کہ چون در فارسی حطی نیامدہ ظاہر الفظ عربی با
 و حالانکہ در لغات معتبرہ عربی مثل صراح و قاموس و منتخب و غیرہ مادہ بھجلی بہیچ معنی نیامدہ
 ازین معلوم شد کہ در اصل بہل بودہ باشد بفتح اول و کسر ہامی ہوز صینہ صفت مشبہ مبعی
 ترک کردہ شدہ و بمراد گذار شدہ شدہ و مجازاً بمعنی معاف مستعمل۔ ماخوذ از بہل بفتح کہ مصدر
 عربست بمعنی ترک کردن و گذاشتن بمراد کن افی الصراح و القاموس پس از غلطی کا تبا
 قدیم و از عدم التفات اہل تنعم و تعلیم بجای حطی شہرت گرفت یا آنکہ در اصل بہل بکسر تین

صیغه امر از لیدن بهیجی گذاشتن که در بعضی محل بهیجی اسم مفعول واقع می شود چنانکه گزین که
 صیغه امر است بهیجی اسم مفعول مستعمل می شود. پس بهر تقدیر به های هوز درست می باشد
 مگر آنکه بودین های حطی با بدل باشد چنانکه در چیز و حال که در اصل هیز و آل بود ولیکن
 این قسم دعوی ابدال خالی از ضعف نمی نماید و می تواند که بجل به فحشین و تشدید است بهیجی
 بحلال شدن چه های موقده و مفتوحه برای ظرفیت یا معیت باشد بقاعده فارسی و حل بافتح
 و تشدید لام مصدر عربی است بهیجی حلال شدن چنانکه در منتخب است و فرماید که سروری که
 شارح گلستان است عربی همین توجیه آرا اختیار کرده مؤلفت عرض کند که تحقیق ما این است
 که اصل این حل است لغت عرب بهیجی حلال که حاصل بالمصدر باشد و لغت فارسیان
 است که پتختیف خوانند و فتح اول را به کسر بدل کردند و موخده زائد در اولش آوردند
 مغزس کردند و بهیجی حلال مستعمل شد و عنفومجاز آن و اگر این را ما خود از لغت عرب (بهم)
 گرفته قاعده تبدیل های هوز به های حطی جاری کنیم هم درست می شود که این قسم تبدیل در فارسی
 زبان راه یافته چنانکه صراحت آن بر لفظ حقد کرده ایم ولیکن توجیه اول بهتر است از آخر
 و همین حل - اسم مصدر (لیدن) قرار می باید. بقاعده تبدیل مذکور که بجای خودش می آید -
 آفرین بر خان آرزو که بر کسر و فتح حرف دوم تحقیق را ختم کرد و از چهار رخ پدایت رهنما
 تحقیق پسندال شد. و ای بر صاحبان غیثات دانند که این را از امر حاضر مصدر لیدن
 گرفته می فرمایند که بهیجی اسم مفعول می آید چنانکه گزین و نمی دانند که معنی اسم فاعل و مفعول
 از امر حاضر پیدانی شود الا بهر کسب آن بالفطری که همین مرکب - اسم فاعل و مفعول ترکیبی

نام دارو و آنچه قیاس بر غلطی کتابت کرده اند خیال سطحی است و گیر ہیج - آنچه بہار استعمال این یا با کردن مخصوص کند از لمحات این کہ می آید - باقی مانند (ارو) معاف - در گزر - عفو - بخشایش - حلال -

<p>بجمل کردن - استعمال - صاحب آصفی از معنی از معنی ساکت مؤلف گوید کہ حلال کردن و ساکت مؤلف عرض کند کہ مراد بجمل ساختن و اساطین و ناقابل مواخذہ قرار دادن است (حزین ۵) فقیری اسن و آفت ہاست و دستگاہی را بجز بجمل سازد مردم فلس ماہی خون ماہی را بجز (ارو) حلال قرار دینا ناقابل مواخذہ قرار دینا -</p>	<p>بجمل ساختن - استعمال - صاحب آصفی از معنی ساکت مؤلف گوید کہ حلال کردن و ساکت مؤلف عرض کند کہ مراد بجمل ساختن و اساطین و ناقابل مواخذہ قرار دادن است (حزین ۵) فقیری اسن و آفت ہاست و دستگاہی را بجز بجمل سازد مردم فلس ماہی خون ماہی را بجز (ارو) حلال قرار دینا ناقابل مواخذہ قرار دینا -</p>
---	--

بجیرا بقول برہان و جامع بر وزن نصیر نام راہبی و زاہدی است نصرانی و قصہ شناسان او پیغمبر آخر الزمان را در تاریخ ہست - صاحب اند این را لغت عربی گفتمہ نمیدانیم کہ محققین بالاجرا این لغت را در لغات فارسی جا داده اند (ارو) بجیرا ایک راہب اور زاہد نصرانی کا نام ہے جس نے پیغمبر آخر الزمان علیہ الصلوٰۃ والسلام کو پہنچانا تھا - مذکور

موحدہ باخامی شخند

بخار بقول جہانگیری با اول مضموم را، علم و فضل باشد (فرخی ۵) فخر کند روزگار تو ہتوریز از کاصل بزرگی توئی و اصل بخاری بجز صاحبان جامع و رشیدی و برہان و سران و دیگر

ذکر این گروه اند بهار گوید که (۱۲) بالضم معروف است و این عربی است و بجا از (۱۳) بر اطلاق
کنند. صاحب غیاث فرماید که بخار یعنی علم غیر از طائف در کتب دیگر بنظر نیامده مؤلف
عرض کند که اگر بنظر نیاید و اگر بیند. نظر کشاید بالجملة بمعنی اول اسم جامد فارسی زبان
و انیم و بمعنی دوم لغت عرب است بقول منتخب بالضم تخی که از چیزی نمانک و گرم برآید
نسبت معنی سوم طالب است استعمال با شیم که غیر از بهار دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر
این نکرد (ارود) (۱۱) علم - بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر - دانش - دانائی - واقفیت -
کیان - خبر - آگاهی - کسی فن خاص کی مابیت سے واقفیت ہوتا - (۱۲) بخار - بقول آصفیه -
عربی - اسم مذکر - وہ حرارت جو کسی تریا گرم چیز سے نکلے - (۱۳) دیکھو ابر -

<p>بخارا بقول برهان بضم اول بر وزن مادا شهریست مشہور از ماوراء النہر و مشتق از بخارا بمعنی بسیار علم و چون در آن شهر علما و فضلا بسیار بود و اند بنا برین بدین نام موسوم شد صاحب رشیدی فرماید کہ ما خود از بخار و معنی الف زائدہ بسیار بود صاحب نامہری بذر کہ جب تسمیہ بالا فرماید کہ آنرا بخارا می شریف ہم گویند یا زده دروازه و دو صد در سہ بزرگ و کوچک ہفت مسجد جامع بزرگ و چہل گر ماہر و صد و پنجاہ</p>	<p>سرای تجارت وارد و دورہ ارک آن شہر کفری بنگ ویک دروازه روی بسرب وارد و گر و اگر در حاکم چہار دہ ہزار و سیصد و ہفتاد و دو قدم بہ تخمین آمدہ و فاصلہ سمرقند و بخارا بسافت سہی و شت فرنگ و طول بخارا یک ماہ راہ و سمرقند قدر از آنجا کوچک تر است - در توران بزرگ ترین آن بلاد است - اما در ترکستان شہر انراں ہتر بسیار است - صاحب مویذ گوید کہ در عالم خدائی کتر بود و آثار اقبۃ الاسلام نیز گویند</p>
--	---

چرا کہ معاون و مسکن کلام فقہ است و حافظ شیرازی

بخارات - مذکر۔

۵) اگر آں ترک شیرازی بدست آوردن لایا

بخار بر آوردن (مصدر اصطلاحی)۔

بخال ہندویش بخشم سمرقند و بخارا را بخار مولوی ہندو

پیروں آوردن بخار باشد و بیرون آوردن

۵) آں بخار آمدن دانش بود و پاپس بخارا

بخاروں دانوری ۵) گرمی و تیزی آں شہ

ہر کہ آتش بود و ز رولہ ۵) ای بخارا و دانش افزا

ہمانا کہ مرا ز بر سر و مغز تو گوئی کہ بر آورد بخارا

بودہ پڑ یک از من عقل و دین بر بودہ پڑ مور

(ارو) بخار نکالنا۔ بقول آصفیہ۔ دل کا

عرض کند کہ از بخار مشتق نیست۔ چنانکہ صاحب

جوش نکالنا۔ کہ ورت نکالنا۔ بخار نکالنا۔

برہان گفتہ و از بخار ما خود نیست چنانکہ صاحب

غصہ اتارنا۔ پیر نکالنا۔ رنج نکالنا۔

رشیدی آورده بلکہ مرکب است از بخار و الف آخر

بخار و خانی (اصطلاح)۔ مرکب توصیفی

کہ یعنی بسیار آمدہ (ارو) بخارا۔ اسم مذکر۔ ایک

بخارات معدنی را گویند کہ سبب زلزله زمین

مشہور شہر کا نام جو ماوراء النہر سے مشہور ہے

است (انوری ۵) زہیم او ہمہ شب استخوان

اور توران میں واقع۔

دشمن بہت پڑ چو از بخار و خانی زمین کہ زلزلا

بخارات معدنی (اصطلاح)۔ بقول رہنما

(ارو) زمین کے وہ بخارات جو زلزہ کے

سوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار بخار یا دغان

باعث ہوتے ہیں۔ مذکر۔

کبریت را گویند و صاحب بول چال گوید کہ بخا

بخار گاز (اصطلاح)۔ بقول صاحب رہنما

کبریت را نام است مولف عرض کند کہ

سوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار۔ گیا

مرکب توصیفی است (ارو) گندھک کے

و گیاہ۔ لغت انگریسی است بخاری را گویند

قیق و سیال و مثل ہوا سبک ترین می باشد از گریبان صبح باغ ارم و بہار بزرگ معنی اول
 و چون سرد شود آب گردد۔ مرکب اعضائی است گوید کہ (۲) یعنی علم و فضل و ازین مرکب
 بترکیب لنت انگلیسی بعد تبدیل کہ گیاس را است بخارا و هذا هو الحق۔ صاحب اند
 گاز کردہ بحدف تختانی و تبدیل سین مہلہ بزرگ نقلش نگار و ذوق تحقیق ندارد و مؤلف
 ہوئے۔ چنانکہ سماروع و زماروع پس این مفرس عرض کند کہ بخار یعنی علم و فضل گذشت
 باشد۔ و گاز بدیع معنی در لغات فرس نیامدہ پس نمیدانیم کہ بہار این را با وجودیائی نسبت
 را (رو) گیاس۔ مذکر۔ ایک رقیق۔ سیال در آخرش چطور۔ مرادش گفت و بخار را چنان
 مادہ جو ل شکل ہوا نہایت ہلکا ہوتا ہے۔ اور متعلق باہن کردہ۔ وای بر صاحب اند کہ
 جو سرد ہونے کے بعد پانی بنجاتا ہے۔ چراکار بہ تحقیق نبرد و هو الباطل۔ حال
 بخاری اصطلاح۔ بقول وارثہ و ہنر نیست کہ اگر معنی دوم این منسوب بہ بخارا
 (۱) در بلا و سرد سیر طاقی سر کشادہ در دیوار خانہ گیریم درست باشد و بخاری بمعنی علم و فضل
 سازند و آتش در آن پر کنند تا خانہ گرم باشد اصلاً نیست و (۳) بمعنی دیگران و صراحت
 (شقیج اثری) لشکر دی را بکوی اہل دنیا این بر بخاریہا می آید (اردو) (۱) چینی۔
 بار نیست کہ بخاری ہست نارین قلعبا دکن میں اوس محراب دیواری کا نام ہے
 در ہر مکان بزرگ (باقراکاشی) در بخاری مرغ جس میں موسم سرما میں آگ رکھتے ہیں اور اسکے
 و برکت جامنی بزرگ روزگار برف و یاراں یاد بار بخارات کا منفذ چھت میں ہوتا ہے۔ اور
 (بخراکاشی) باخوڑ بخاری تو بر شک و اسی محراب میں سے آہنی سنجیں تمام دیواروں
 نہیں

<p>پنجیلانی جاتی ہیں جن سے سارا مکان گرم رہتا پس منی این چطور واحد باشد و معلوم می شود ہے۔ امیر میثالی نے اس کو (آتشخانہ) فرمایا، مذکر۔ دیکھو آتشخانہ۔ جس کے اردو ترجمہ کے ذیل میں اس کا مفصل بیان ہے (۲) بخاری و بخاریہا جمع آں بسنی دگیدانہا فتائل (ارو) بخاری کارہننے والا (۳) چوٹھا۔ بقول اصنیٹہ ہندی۔ اسم مذکر۔ دگیدان۔ آتشدان۔</p>	<p>ہندی۔ اسم مذکر۔ دگیدان۔ آتشدان۔</p>
<p>بخاطر آوردن استعمال۔ بقول انند</p> <p>سوالہ فرہنگ فرنگ بیاد آوردن و بہ خیال آوردن و یاد کردن مؤلف عرض کند کہ</p> <p>معنی لفظی این بدل آوردن است و در محاورہ فارسیان کہ تصدقیق معاصرین عجم ہم می کنند بمعنی متذکرہ بالا (ارو) یاد کرنا۔</p>	<p>بخاری عمارت اصطلاح۔ قلب</p> <p>اصناف عمارت بخاری۔ مراد معنی اول (بخاری) است کہ گذشت صاحب رہنما جو کہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار ذکر این کرده و صاحب بول چال ہم این را آورده۔ (ارو) دیکھو بخاری کے پہلے معنی۔</p>
<p>بخاطر داشتن استعمال۔ در خیال داشتن و یاد داشتن۔ صاحب رہنما ذکر ماضی مطلق این کردہ فرماید کہ (بخاطر داشتن آں ایام را) بمعنی آں زمانہ را در خیال داشتن (ارو) اصطلاح پیدا است کہ کلمہ ہا برای جمع باشد بخاطر داشتن خیال میں رکھنا۔ یاد رکھنا۔</p>	<p>بخاریہا اصطلاح۔ بقول روزنامہ سچوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار بمعنی دگیدان مؤلف عرض کند کہ مؤلف روزنامہ در عرض معنی بے التفاتی ہا بکار بردہ و غور نکرده ازین اصطلاح پیدا است کہ کلمہ ہا برای جمع باشد بخاطر داشتن خیال میں رکھنا۔ یاد رکھنا۔</p>

بخاطر فلاں

اصطلاح - بقول انند۔ ای

انگندن مؤلفت عرض کند کہ (۲) معنی حقیقی

برای خاطر فلاں مؤلفت عرض کند کہ مقصودش

این بر زمین انگندن است۔ صاحب جهانگیری

ہرین نہا شد کہ بلحاظ خاطر فلاں و بدلجوی فلاں

در ملحقات.....

دعلی خراسانی (۵) ازین کہ شہرہ ام بنعم افسانہ

(ب) بچاک انگندہ | را بمعنی مظلوم و خوار

گوش کن بیک حرف من بخاطر دیوانہ گوش کن بیک

نوشته و صاحب رشیدی بر مظلوم قانع و خان آرزو

دارو) خاطر سے پاس و لحاظ سے جیسے تہا

در سراج ہمزبانش مؤلفت عرض کند کہ اسم

خاطریا تہاری خاطر سے یہ کام کروں گا حساب

مفعول ہیں مصدر اصطلاحی است بہر دو معنی

اصفیہ نے خاطر پر فرمایا ہے۔ مرضی۔ خوشی۔

بالا۔ صاحب موبد بخواہ تفسیر بچاک انگندہ دار

پاس۔ لحاظ۔ جیسے تہا خاطر۔

را اصطلاح قرار دادہ گوید کہ ای مظلومی داری

بخاطر گزار کردن

مصدر اصطلاحی۔

و فرماید کہ قول یعنی خوار و زبون داری و صاحب

گذشتن بخاطر باشد (ظہوری ۵) زیاد من شود

شمس ہمزبانش۔ وای بر محققین نازک خیال کہ

آلودہ خاطرش ترسم بڑ بخاطرش بکنم گر گزارمفت

(داری) را شریک اصطلاح کردند و مصدر

غست بڑ (ارو) خاطر میں گذرنا۔ دل میں

اصطلاحی را گذاشتند (ارو) (الف) (۱)

خیال آنا۔

خوار کرنا۔ ذلیل کرنا۔ ظلم کرنا۔ (۲) زمین پر

بچاک انگندن

مصدر اصطلاحی

وے مارنا۔ گرانا۔ صاحب آصفیہ نے دو معانی

بقول برہان و بحر و جامع و انند و ہفت (۱) کنایہ

بر فرمایا ہے۔ بچک دینا۔ پچینک دینا (ب)

از مظلوم و خوار و ظلم کردن و خوار می وزاری

(۱) مظلوم۔ ذلیل۔ خوار۔ (۲) زمین پر گرگرایا ہوا۔

(۱۲۸۱)

بخاک انپاشتن

اصطلاح - بسنی سپردن

چوسا یہ بخاک سپہ برابر کرو یا صاحب راند

کردن و دفن کردن و خراب کردن (ظہوری)

این را مراد است (بخاک سپہ برابر کردن) گفته مؤلف

(۵) حسن از غمزہ چون سنال برداشت

عرض کند کہ رسیہ را داخل اصطلاح کردن -

جگر عشق را بخاک انپاشت (دارو) سپردن

از ذوق زبان بیرون و محقق را از پایہ تحقیق

دفع کرنا (بخاک میں ملانا) بقول آصفیہ برابر کرنا (بخاک انپاشتن)

می انگند - متعدی مصدر گذشتہ باشد (ارو)

بخاک برابر شدن

مصدر اصطلاحی -

خاک میں ملانا - دیکھو بخاک انپاشتن -

بر باد شدن و همچون خاک بی حیثیت شدن و

بخاک بردن | مصدر اصطلاحی - بقول

معدوم شدن (صائب ۵) اگر سخن ز کسار می

انند بخواہد فرہنگ فرنگ بگور بردن مؤلف

نشد بخاک برابر بچراہم چوز نے گردان کتاب

عرض کند کہ داخل خاک کردن است (ارو)

بر آید (ارو) خاک میں ملنا - بقول آصفیہ

قہر میں لیجانا -

بر باد و بلی نشان اور ناپید ہونا (میر ۵) ہم

بخاک تیرہ برابر کردن | مصدر اصطلاحی

خاک میں ملنے تو ملے لیکن اسے سپہر یا اس شوخ

خان آرزو در سراج گوید کہ نیست و نابود کردن

بھی راہ پہ لانا ضرور تھا تو -

مراد است بخاک و بخاک سپہ برابر کردن - مؤلف

بخاک برابر کردن

مصدر اصطلاحی -

عرض کند (بخاک برابر کردن) بجایش گذشت

بقول بحر و اند نیست و نابود کردن - خراب ساختن

و تیرہ صفت خاک است و خارج از اصطلاح

خان آرزو در سراج ہم ذکر میں کردہ (مولانا ساجدی)

ایجاد بندہ باشد اگر چہ گندہ - و امی بر محققین با

(۵) چوسہ و تاز تو مشکین لباس اور بر کرد مرا

نام و نشان کہ موجد این قسم اصطلاحات باشند